

Η Παιδεία ως Θάνατος.

Ηλίας Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού.

Πριν από λίγα χρόνια, αν και τα σημάδια δεν ήταν και λίγα, κάθε συζήτηση για το τι σπόρος πέφτει στις τάξεις και στα αμφιθέατρα εθεωρείτο μια γραφική συζήτηση πολυτελείας. Ταΐσαμε σπάταλα τους λάκκους με δανεικά και αμφίβολης ποιότητας λιπάσματα. Η γη όμως δεν ξεγελιέται. Η γη λέει πάντα την αλήθεια. Και η γη της σημερινής κοινωνίας μας λέει επίσης την αλήθεια. Όπως κάθε δέντρο είναι μάρτυρας του σπόρου που το γέννησε, έτσι και κάθε κοινωνία είναι μάρτυρας της παιδείας που την έθρεψε.

Καθώς οι δομές, οι σχεδιασμοί και οι νομικές δικλείδες ασφαλείας καταρρέουν, όντας αδύναμες να υπερνικήσουν την ανθρώπινη απληστία και ματαιοδοξία, παραμερίζουμε, όσο γίνεται, τον δίκαιο θυμό και την διάχυτη απόγνωση και προσπαθούμε να διακρίνουμε, τι είναι αυτό που πραγματικά έπαιξε τον πρώτο, τον βασικό ρόλο στις εξελίξεις. Και όλες μας οι αναζητήσεις καταλήγουν σε ένα και μόνο σημείο: Στην ποιότητα της ανθρώπινης ύπαρξης, στην ποιότητα των προθέσεων της, κυρίως όμως στην ποιότητα των πράξεών της.

Οι άνθρωποι είναι αυτοί που κατευθύνουν την ιστορία, οι άνθρωποι επιλέγουν, οι άνθρωποι πολιτεύονται, οι άνθρωποι σχετίζονται, οι άνθρωποι αποφασίζουν. Μπορεί να φαίνεται, πως οι επώνυμοι κρατούν

τα ηνία της ιστορίας, στην πραγματικότητα όμως η ποιότητα των πολλών, των καθημερινών ανθρώπων καθορίζει το ιστορικό «γίγνεσθαι» και ίσως γι' αυτό, πρώτο μέλημα της κάθε εξουσίας είναι, μέσα από τη προπαγάνδα και τον φόβο, να αδρανοποιήσει τους λαούς και να τους παραπετάξει, αδύναμους και ακίνδυνους, σε έναν καναπέ.

Μοναδική ελπίδα, αλλά και πανίσχυρο όπλο αληθινής αντίστασης είναι η παιδεία. Αυτός είναι ο σπόρος, που καθορίζει τους καρπούς της κάθε γενιάς. Οι σπόροι όμως, όπως καλά γνωρίζετε, δεν είναι απλώς κάποια ασήμαντα αντικείμενα πενήντα ή εκατό χιλιοστών. Ο σπόρος κουβαλάει μέσα του το σχέδιο, την εικόνα, την κάθε λεπτομέρεια του δέντρου που θα δώσει και που αυτό, με τη σειρά του, θα θεριέψει, και όπως λέει το Ευαγγέλιο, θα δώσει σκιά και καταφύγιο στα σμήνη των πετεινών του ουρανού. Και ενώ ο κάθε λογικός άνθρωπος, πριν σπείρει, φροντίζει να μάθει, ο κάθε σπόρος, τι φυτό θα του δώσει, εμείς, την κρίσιμη στιγμή της σποράς, θεωρήσαμε περιττή την ερώτηση, «τι ανθρώπους θέλουμε να διαμορφώσουμε;»

Όταν επί τρεις δεκαετίες αλλάζαμε και ξαναλλάζαμε τα συστήματα και επιτρέπαμε, οι χώροι της σπουδής να μεταβάλλονται σε αρένες κομματικών προγυμνασμάτων, ούτε χρόνος, ούτε δυνάμεις περίσσεψαν για μια σοβαρή συζήτηση γύρω από το τι λειτούργησε στο παρελθόν, με τι διδάγματα, θετικά και αρνητικά μας προίκισε μια ιστορία τριών χιλιάδων χρόνων, τι καθορίζει την ταυτότητά μας, τι νοηματοδοτεί τη ζωή μας, πώς θα μάθουμε να συνυπάρχουμε, να συνεργαζόμαστε, να στηρίζουμε ο ένας τον άλλον.

Σήμερα, λυπούμαστε για τον ατομισμό και την αδιαφορία της κοινωνίας μας για τα κοινά, εμείς όμως ήμασταν, που «χωρίς περίσκεψιν, χωρίς αιδώ», που λέει και ο Καβάφης, θεοποιήσαμε στο σύστημα της παιδείας μας την βαθμοθηρία και ταυτίσαμε τον όρο «επιτυχία» μόνον με το ατομικό αριστείο. Αναζητούμε τώρα τις δυνάμεις του λαού μας, που θα μας περάσουν δια μέσου της Ερυθράς Θαλάσσης –που μάλλον προς το μαύρο φέρνει- εμείς όμως ήμασταν που αποθεώσαμε την μετριότητα, στιγματίσαμε τη διαδικασία ανεύρεσης των εξαιρετικών προσόντων και αδιαφορήσαμε για διαδικασίες ενεργοποίησης δεξιοτήτων, επενδύοντας μόνο στη μνήμη και στην απίστευτα βαρετή αναπαραγωγή γνώσεων, αμφίβολης κιόλας ποιότητας. Αναγνωρίζουμε την ανάγκη αυ-

τόκριτικής και διόρθωσης των κακώς κειμένων, εμείς όμως ήμασταν που αρνηθήκαμε να μετρηθούμε με ένα μέτρο σταθερό, μια κλίμακα αξιών και επιδόσεων, ένα σύστημα αξιολόγησης, μετατρέποντας σε υπέρτατο κριτή έναν καχεκτικό και βολεμένο εαυτό. Λυπούμαστε, που τόσο εύκολα υποκύψαμε στον καταναλωτισμό, εμείς όμως ήμασταν, που αποκλείσαμε από τους χώρους της σπουδής τη χαρά της πρωτοβουλίας και της δημιουργίας. Μας πανικοβάλλει μια νεολαία, που δεν ξέρει να εκτιμά, που έμαθε μόνο να αγχώνεται, χωρίς να απολαμβάνει το ταξίδι για την Ιθάκη της γνώσης, μια νεολαία βέβαιη, πως μια καλή γνωριμία είναι το καλύτερο διδακτορικό, εμείς όμως ήμασταν που δαιμονοποιήσαμε τη λέξη «όρια» και τη λέξη «σεβασμός», κληρονομώντας στην επόμενη γενιά την ισόβια εφηβική μας ανωριμότητα να θέλουμε τα πάντα, τώρα και δωρεάν, και από κόστος και από κόπο. Το κάθε εμπόδιο στο «θέλω» μας έγινε εχθρός, που έπρεπε να εξολοθρευτεί. Αν ένα δάσος ήταν εμπόδιο στα οικοδομικά μας σχέδια, τόσο το χειρότερο για το δάσος. Αν ο άριστος εδικαιούτο να προχωρήσει και στεκόταν εμπόδιο στο δικό μας ρουσφέτι, τόσο το χειρότερο για τον άριστο. Αν ο νόμος ζητούσε τη δίκαιη οικονομική συνδρομή μας, την ώρα που εμείς «μαγειρεύαμε» αποδείξεις και παραστατικά, τόσο το χειρότερο για το νόμο.

Έφτασε η ώρα της ανάγκης. Και η ανάγκη φέρνει πάντοτε κοντύτερα τον έναν στον άλλον. Δεν βρίσκουμε όμως εύκολα τον βημα-

τισμό μας. Διότι, ποτέ, ούτε διδάξαμε, ούτε διδαχτήκαμε να ακούμε, να συμπονούμε, να υποχωρούμε, να σεβόμαστε, να μοιραζόμαστε, να συμπαραστεκόμαστε και να αγαπούμε, βάζοντας πλάτη για το δίκιο και του άλλου. Το μόνο που φαίνεται πως διδάξαμε και διδαχτήκαμε σωστά, είναι να διασφαλίζουμε κεκτημένα και να βρίσκουμε εύκολα ενόχους.

Κι όμως, ο κάθε εκπαιδευτικός, που η ματιά του είναι ακόμη ζωντανή, βλέπουμε τον πλούτο των ψυχών της νέας γενιάς. Νέοι άνθρωποι στις σχολικές τάξεις και στα αμφιθέατρα, με ματιά καθαρή, με βαθύ συναίσθημα, με όνειρα και προθυμία για μεγάλα και ωραία πράγματα. Μαθητές και φοιτητές, που μας κοιτούν στα μάτια και περιμένουν λίγη ενθάρρυνση, λίγη συμπαράσταση, λίγο έπαινο, πολλή όμως έμπνευση και στέρεα πρότυπα συνέπειας και εντιμότητας, για να πετάξουν. Αυτή η στάση, αυτή η συμπεριφορά αποτελούν την ουσία της παιδείας. Βαυκαλιζόμαστε για τον δήθεν ανθρωποκεντρισμό του πολιτισμού μας, καμιά όμως κοινωνία δεν ξεχώρισε τόσο τον δάσκαλο από τη γνώση, μετατρέποντας τον σε έναν απλό μεταφορέα της, μαραίνοντας έτσι, και αυτόν και τον μαθητή του. Εδώ ίσως να κρύβεται και η μεγάλη απάντηση σε όλα εκείνα που μας ταλαιπωρούν σήμερα: **«ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει».** (Ιω. 12,24)

Πριν απ' τη μεγάλη σοδειά, προηγείται ο θάνατος του σπόρου. Έτσι και στην παιδεία μας, κάτι πρέπει να πεθάνει.

Ορισμένοι Πατέρες της Εκκλησίας, στην παραβολή του σπορέα, αποδίδουν στον Χριστό το ρόλο, όχι μόνον του σπορέα αλλά και του σπόρου. Και μάλιστα, το μεγάλωμα και το κάρπισμα του μεγάλου δέντρου του νέου κόσμου, που είναι ήδη παρών ως εκκλησία, αλλά και προσδοκώμενος ως Βασιλεία του Θεού, πραγματοποιείται ως αποτέλεσμα της θυσίας του ίδιου του Θεανθρώπου. Αυτή η ερμηνεία αποκαλύπτει μια πανανθρώπινη και διαχρονική αλήθεια:

Πίσω από κάθε αληθινή πρόοδο του κόσμου, σε κάθε επίπεδο, κοινωνικό, επιστημονικό, πνευματικό, κρύβεται μια θυσία. Αυτό το ξέρουν, όλοι όσοι έθεσαν το εαυτό τους στη υπηρεσία ενός μεγάλου σκοπού. Αυτό ισχύει και για το κάθε εκπαιδευτικό σύστημα. Πίσω από τις υποδομές, τα κονδύλια, τους σχεδιασμούς και τις ρυθμίσεις, πίσω από κάθε εκπαιδευτική, μορφωτική και ευρύτερα, πνευματική σοδειά, κρύβεται το πρότυπο και η θυσία ενός δασκάλου. Και θάνατος για ένα

δάσκαλο δεν είναι να πέσει ματωμένος στο δρόμο για τους μαθητές του— αν και δεν είναι λίγα και αυτά τα περιστατικά μέσα στην ιστορία—. Θάνατος για τον δάσκαλο είναι να κάνει το μυαλό και την καρδιά του γέφυρα, που πάνω του θα πατήσει ο μαθητής του για να γευτεί ένα καλύτερο κόσμο. Θάνατος για το δάσκαλο είναι να ξεφύγει από την εφηβεία του και να ατενίσει ως ενήλικας το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον του τόπου του. Να κρίνει, να διαλεχθεί, να ωριμάσει, συνεχώς να ωριμάζει, και να κεράσει το κρασί της σοφίας και του κόπου του με τους αγαπημένους του μαθητές ή φοιτητές που αξιώθηκε να έχει μπροστά του. Θάνατος για το δάσκαλο είναι το ξεπέρασμα της μονοτονίας, αλλά και της δίψας του για εξουσία και ανέλιξη, πάση θυσία. Θάνατος για το δάσκαλο είναι να ξέρει να παραμερίσει, δίνοντας αρχοντικά και περήφανα τη θέση του στους νεώτερους που βγήκαν απ' τα χέρια του. Θάνατος για τον δάσκαλο είναι να μην πάψει ποτέ να είναι μαθητής των μαθητών του. Όλα αυτά ακούγονται για θάνατος, όμως είναι ο ασφαλέστερος δρόμος για μια αιφόρο ζωή.

Η ιστορία μας είναι γεμάτη λάθη και ακυρωμένους ηρωισμούς από διχόνοια και μισαλλοδοξία. Ο λαός μας όμως έμεινε όρθιος, γιατί πάντα, την κρίσιμη στιγμή, βρεθήκαν άνθρωποι θυσίας που σήκωσαν στην πλάτη τους τις αμαρτίες μιας ολόκληρης κοινωνίας. Τον τόπο αυτό τον

έσωσαν ανώνυμοι ήρωες. Και πολλοί από αυτούς πέρασαν από σχολικές και πανεπιστημιακές αίθουσες. Εκεί μέσα, όχι με λεκτικές ακροβασίες, αλλά με συμπεριφορά, με γλυκιά ματιά, με αληθινό ενδιαφέρον και με προσωπική πνευματική εξέλιξη, γλύκαναν νεανικές ψυχές, φύτεψαν οράματα, άνοιξαν δρόμους και πρόσφεραν, όχι εικονικά ή διαδραστικά μοντέλα, αλλά μοντέλα ζωής. Γνωρίζω ανθρώπους, που όταν βρεθήκαν σε κρίσιμες θέσεις και ενώπιον κρίσιμων αποφάσεων, έβαλαν για πυξίδα έναν δάσκαλο, πιο πάνω ακόμη κι από το γονιό τους.

Η παράδοση μας ποτέ δεν απέρριψε τη γνώση. Τη σεβάστηκε, την καλλιέργησε, την διατήρησε. Ποτέ όμως δεν την θεοποίησε. Στη γη αυτή διδαχτήκαμε τα μαθηματικά για να μάθουμε να αναγνωρίζουμε την αρμονία. Διδαχτήκαμε ιστορία για να προχωρήσουμε στο μέλλον. Διδαχτήκαμε την Ελληνική γλώσσα, γιατί στις λέξεις της βρήκαμε δρόμους να μοιραστούμε συναισθήματα και σοφία αιώνων με τον υπόλοιπο κόσμο. Πάνω απ' όλα όμως διδαχτήκαμε πως η θυσία μας, μπορεί να γίνει ζωή για τους άλλους. Κι ίσως γι' αυτό, στον τόπο αυτό, πιστέψαμε τόσο στην Ανάσταση. Γιατί την είδαμε πάντα ζωντανή στα πρόσωπα των αφανών και των περιφρονημένων από τα κανάλια και τους προβολείς, αλλά τιμημένων στις καρδιές εκείνων που τους γνώρισαν και κατάλαβαν πως ζωή χωρίς πίστη και χρέος δεν αντέχεται.

Έλεγε ο στρατηγός Μακρυγιάννης «Όλοι οι προκομμένοι άντρες των παλαιών Ελλήνων, οι γοναίγοι όλης της ανθρωπότητας, ο Λυκούργος, ο Πλάτων... και οι επίλοιποι πατέρες γενικώς της ανθρωπότητας κοπίαζαν, βασανίζονταν νύχτα και ημέρα μ' αρετή, με 'λικρίνειαν... Αυτείνοι δεν τήραγαν να θησαυρίσουνε μάταια και προσωρινά, τήραγαν να φωτίσουν τον κόσμο με φώτα παντοτινά... Έντυναν τους ανθρώπους αρετή, τους γύμνωναν από την κακήν διαγωγή...».

Αυτό τον πλούτο πρέπει να βγάλουμε απ' τα σεντούκια της ιστορίας μας. Την ώρα που κάποιοι μιλάνε για κρίση, εμείς ας ακούσουμε τους σκουριασμένους μεντεσέδες ν' ανοίγουν για να ξαναβγούν στο φως τα τζοβαϊρικά, όπως έλεγε κι ο στρατηγός. Είναι πολλά και μαζευτήκανε από εποχές πιο δύσκολες απ' τις δικές μας. Το ερώτημα είναι άλλο: Οι μελλοντικές γενιές, θα βρουν κάτι να κρατήσουν από μας; Στα δύσκολα του μέλλοντος, θα έχουν να θυμηθούν οι τότε γενιές δρόμους που εμείς ανοίξαμε για να ξαναβγούμε στο φως; Πώς θα μας μελετάνε οι Έλληνες του 2050; Διότι Ελλάδα και τότε θα υπάρχει. Εδώ όμως και τώρα

φυτεύονται οι σπόροι που θα δώσουν τότε τον καρπό τους. Σήμερα, στη δική μας πράξη, στη δική μας υπέρβαση, στη δική μας θυσία, θεμελιώνεται το μέλλον. Εσείς κι εγώ και όλοι μας αποφασίζουμε σήμερα αν οι ζωές μας θα γίνουν στέρεες γέφυρες να περάσει πάνω από την άβυσσο η πιο ταλαντούχα, η πιο προικισμένη, η πιο ελπιδοφόρα γενιά της ιστορίας μας. Η γενιά των σημερινών θρανίων και των σημερινών αμφιθεάτρων.

Και θα περάσει!

Πηγή : www.pemptousia.gr/